

Onderwerp

Doorontwikkeling Batavialand met toewijzing Nationaal Scheepsarcheologisch Depot

Gedeputeerde Staten stellen voor

1. Beslispunten

1. Op basis van de (geheime) rapporten van de provinciale toezichthouder en Berenschot, de context van de coronacrisis en de kans die de toewijzing van de status van Nationaal Scheepsarcheologisch Depot biedt, te kiezen voor doorontwikkeling van Batavialand.
2. GS opdracht te geven tot het aanstellen van een kwartiermaker voor het opstellen van een plan van aanpak voor de ontwikkeling van Batavialand naar een duurzame toekomst, samen met (tenminste) het Rijk en de gemeente Lelystad.
3. Dit plan van aanpak voor het einde van het jaar aan Provinciale Staten voor te leggen ter besluitvorming over de besteding van zowel het structurele budget van € 300.000,- als het oormerk van 2,0 miljoen incidenteel in de Brede bestemmingsreserve.
4. Randvoorwaarden mee te geven voor het bij punt 2 genoemde plan van aanpak.
5. A. Het geoormerkte budget van € 300.000,- uit de Stelpost Nieuw Beleid oormerk Batavialand met ingang van 2021 structureel beschikbaar te stellen voor het opstellen en uitvoeren van het plan ontwikkeling Batavialand.
B. Bij de behandeling van het plan van aanpak zoals bedoeld in punt 2 te beslissen over de besteding van deze middelen in 2022 e.v. te weten: inzetten voor de exploitatiesubsidie van Batavialand dan wel voor de doorontwikkeling daarvan of terugvloeien in de Stelpost Nieuw Beleid.
6. De 9^e wijziging van de begroting 2021 vast te stellen.

2. Doelstelling programmabegroting

In de programmabegroting 2021, programma 4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving, is als doelstelling opgenomen: "Goede bekendheid van de Flevolandse geschiedenis en draagvlak voor cultureel erfgoed. Behoud en bescherming van erfgoed via ruimtelijke instrumenten en het erfgoedprogramma." Batavialand is de belangrijkste partner om deze doelstelling te bereiken

3. Eerdere behandeling

Op 7 december 2016 hebben uw Staten met besluit (#1950814) Totstandkoming gemeenschappelijke regeling het Flevolands Archief en Batavialand ingestemd met de omvorming van het Nieuwland Erfgoedcentrum, de Bataviawerf en de scheepsarcheologische afdeling van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed tot Batavialand. Bij dat besluit heeft u er voor gekozen om een Provinciaal toezichthouder aan te wijzen belast met het toezicht op de naleving van de subsidieverplichtingen door Batavialand.

Op 28 augustus 2019 bij de behandeling van het Erfgoedprogramma heeft de gedeputeerde toegezegd de toezichthouder uit te nodigen en aan PS te vertellen wat hij constateert bij Batavialand (#toezegging I15). En de toezegging bij de behandeling over het Flevoprofiel om de commissie bij te praten over Batavialand (toezegging B159). Die bespreking met de toezichthouder was voorzien in maart

Provinciale Staten

9 juni 2021

Agendapunt

Lelystad

23 maart 2021

Registratienummer

2746600

Afdeling/Bureau

SENB

Portefeuillehouder

Rijsberman, M.A.

Routing

Commissie Economie, Mobiliteit en Samenleving:

7 april 2021

Oordeelsvorming

19 mei / 2 juni

2020, maar heeft door de corona-omstandigheden niet eerder kunnen plaatsvinden dan 7 april 2021.

Met najaarsnota 2020 (# 2646320) is voor de versterking van de bedrijfsvoering van Batavialand vanaf 2021 binnen de stelpost Nieuw Beleid een jaarlijks bedrag van € 300.000,- geormerkt en daarnaast een incidenteel bedrag van € 2.000.000,- geormerkt binnen de Brede Bestemmingsreserve voor de verdere uitbouw tot scheepsarcheologisch depot en investeringen in het Coronaproof maken. Voorafgaande aan deze besluitvorming over dit statenvoorstel is op 7 april 2021 een (vertrouwelijke) beeldvormende ronde over de bevindingen van de toezichthouder en het rapport van Berenschot over toekomstscenario's. Het rapport van de toezichthouder en het rapport van Berenschot is door GS onder het opleggen van geheimhouding aan PS beschikbaar gesteld door deze ter inzage te leggen in de kluis bij de griffie. Hierover is een mededeling aan PS gedaan (#2752953).

4. Bevoegdheden PS en doel behandeling

Het voorstel raakt de budgettaire rol van Provinciale Staten. Provinciale Staten is bevoegd om op basis van dit voorstel uit het oormerk van de Stelpost Nieuw Beleid het benodigde budget ter beschikking te stellen voor de opstelling van *Aanpak ontwikkeling Batavialand*.

5. Verdere behandeling PS

In Q4 wordt door de kwartiermaker een plan uitgewerkt voor de verdere ontwikkeling van Batavialand en de inpassing van het Nationaal Scheepsarcheologisch Depot. Voor een provinciale bijdrage aan deze verdere uitbouw is binnen de Brede Bestemmingsreserve een oormerk opgenomen van € 2.000.000,-.

6. Korte toelichting op voorstel

Aanleiding

Batavialand is in 2017 ontstaan na een fusie van de Bataviawerf, het Nieuw Land Erfgoedcentrum en het Maritiem Depot van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE, uitvoeringsorganisatie van het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen). Momenteel voert Batavialand diverse (veelal wettelijke) taken uit. Zo beheert Batavialand de maritieme rijkscollectie en de provinciale archeologische collectie. Daarnaast fungeert Batavialand als provinciaal museum en vertelt het "Het Verhaal van Flevoland". Ten behoeve van de ontwikkeling van Batavialand is er per 2017 een toezichthouder aangesteld. De rapportage van de toezichthouder in 2019 geeft aanleiding voor Batavialand en voor de provincie om de positie van Batavialand te herzien en te herformuleren. Daar zijn de omstandigheden van de coronacrisis bijgekomen. Naar aanleiding van de rapportage van de toezichthouder heeft Bureau Berenschot een onderzoek uitgevoerd naar mogelijke scenario's voor de toekomst van Batavialand. Feitelijk komt het neer op de keuze tussen het afbouwen van de publieke functies, waardoor in Batavialand het verhaal van Flevoland niet meer verteld zou worden, terwijl er geen grote bezuinigingen mee gemoeid zijn, of het doorontwikkelen van Batavialand tot een topinstituut met een financieel duurzame toekomst. Op basis van deze scenario's adviseert Berenschot te kiezen voor het scenario om te investeren in een doorontwikkeling van Batavialand, in samenwerking met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) en de gemeente Lelystad. De benodigde financiële middelen zijn bij de najaarsnota in 2020 geormerkt, waarbij moet worden opgemerkt dat de structurele middelen naar oordeel van de toezichthouder in alle scenario's benodigd zijn.

Aanwijzing Nationaal Scheepsarcheologisch Depot

Parallel aan dit onderzoek heeft de provincie gesprekken gevoerd met het ministerie van OCW over de aanwijzing van Batavialand als Nationaal Scheepsarcheologisch Depot. Dit komt voort uit de ambitie die GS hierover hebben opgenomen in het coalitieakkoord. Na uitgebreid overleg en afstemming tussen de provincie en OCW heeft de minister zich voorgenomen om Batavialand aan te wijzen als Nationaal Scheepsarcheologisch Depot (zie ook mededeling #2760285). Daarbij is de publiekfunctie van Batavialand voor de minister van groot belang. Om deze wettelijke taak goed te kunnen uitvoeren is een investering van het ministerie van OCW in de depotfunctie noodzakelijk. De minister heeft de hiervoor benodigde middelen vrijgemaakt op basis van het voornemen van Provincie

Flevoland om te investeren in de doorontwikkeling van Batavialand en de bij de najaarsnota gereserveerde middelen. Indien de provincie uiteindelijk niet kiest voor de doorontwikkeling van Batavialand, zal de minister haar investering heroverwegen en naar verwachting kiezen voor een meer basale uitvoering van het Nationaal Scheepsarcheologisch Depot. Een dergelijke basale uitvoering draagt niet bij aan een duurzame financiële toekomst van Batavialand.

Duurzame toekomst van Batavialand

De komst van het NSD naar Batavialand na aanwijzing door de minister van OCW geeft de mogelijkheid om de gewenste doorontwikkeling nu ter hand te nemen en tot een aanzienlijk succes te maken. Na goed overleg heeft het ministerie van OCW ermee ingestemd een extra investering te doen om de doorontwikkeling van Batavialand mogelijk te maken. In plaats van te kiezen voor de minimumvereisten voor de depotfunctie, wil het ministerie van OCW Batavialand de mogelijkheid bieden een depot op hoog niveau te ontwikkelen, inclusief restauratie- en onderzoeksmogelijkheden. Hiermee ligt er een solide basis waar ook de publieksfunctie van kan profiteren. Een extra investering van de provincie in de publieksfunctie zorgt ervoor dat Batavialand als geheel een grote stap voorwaarts kan maken. Door gezamenlijk te investeren kan Batavialand toekomstbestendig worden en uitgroeien tot een instituut van internationale allure.

Hoe komt zo'n instituut eruit te zien?

De aanwijzing van een Nationaal Scheepsarcheologisch Depot (NSD) is een wettelijke vereiste. Het NSD beheert als enige instituut in Nederland de maritieme rijkscollectie. Het is de plek voor de deponeering, behoud en beheer van (grote) scheepsvondsten uit heel Nederland. In het NSD zijn de faciliteiten en expertise aanwezig voor adequaat en duurzaam beheer van de rijkscollectie scheepsarcheologie. Het is een uniek expertisecentrum waar kennis over scheepsarcheologie, conservering en reconstructie van schepen bij elkaar komen, met internationale uitstraling. Er is een conserveringsstation, waar nu de IJsselkogge in wordt behandeld, kleinere mobiele conserveringsunits, een restauratieatelier, fotostudio, hout- en metaalwerkplaats, depot en een onderzoekscentrum.

Met het vergroten van het publieksbereik kan een groter deel van de rijkscollectie getoond worden en het verhaal van de maritieme archeologie in Nederland verteld worden. Dit is het verhaal van de handel en visserij van de Nederlanders op de binnenwateren en zeeën. Het verhaal van handelsgeest, ontdekkingen en technologie. Ieder scheepswrak is een tijds capsule vol verhalen. De overblijfselen vertellen ons het verhaal van het schip en de bemanning op het moment van vergaan. Op die manier krijgen we inzicht in de techniek van scheepsbouw en in het leven van de opvarenden aan boord op een bevroren moment in de tijd. Het totale proces van vondst, opgraving, conservering, onderzoek en reconstructie wordt voor het publiek toegankelijk en zichtbaar gemaakt. Vanuit het NSD kunnen ook vondsten in bruikleen worden uitgeleend aan andere musea in Nederland om zo het bereik nog verder te vergroten.

Toelichting plan van aanpak en mogelijk proces

Er ligt een belangrijke kans om een grote stap te zetten met Batavialand. Alles valt of staat met de kwaliteit van het plan van aanpak. Omdat er diverse ontwikkelingen door elkaar lopen is de inzet van een extern deskundige met ervaring op het vlak van transitietrajecten in vastgoed en inhoud onontbeerlijk. Het is noodzakelijk dat de provincie in deze fase een vinger aan de pols houdt en stapsgewijs te werk gaat. Om optimale controle te behouden over het proces, stellen GS voor om als provincie de regie te nemen. In samenspraak met het ministerie van OCW en de RCE zal er dan in opdracht van de provincie een kwartiermaker aangesteld worden om het proces op gang te krijgen en een gedegen plan van aanpak te schrijven. Daarmee heeft het Rijk ingestemd. Ook de gemeente Lelystad is hierin een essentiële partner. De ontwikkelingen omtrent het Bataviakwartier en de kustvisie Lelystad zijn relevant voor de verdere doorontwikkeling van Batavialand en het is van belang hier integraal onderdeel van uit te maken.

De kwartiermaker zal te maken krijgen met een complex en integraal proces waarbij de vraag centraal staat welk toekomstperspectief gewenst is voor Batavialand. De kwartiermaker zal onder

andere een omgevingsanalyse opstellen, kaders stellen, een routekaart maken en op hoofdlijnen een ruimtelijk - en museaal concept ontwikkelen. Om de totale ontwikkeling te beheersen is het aannemelijk dat het plan van aanpak gaat bestaan uit vier componenten: inhoudelijk, fysiek, ruimtelijk en een sluitende business case.

1. *De inhoudelijke component:* wat is er nodig als museaal concept om Batavialand als Nationaal Scheepsarcheologisch museum te kunnen laten functioneren?
2. *De fysieke component:* op welke wijze moeten gebouwen en installaties worden aangepast om Batavialand optimaal te laten functioneren als depot en museum?
3. *De ruimtelijke component:* hoe verhoudt de ontwikkeling van Batavialand zich tot de ontwikkelingen in het Bataviakwartier en hoe kan optimaal worden aangesloten bij deze ontwikkelingen c.q. hoe kunnen deze ontwikkelingen bijdragen aan de doorontwikkeling van Batavialand?
4. *Een sluitende business case:* voor de onderbouwing van de financieel duurzame toekomst is een sluitende business case noodzakelijk, rekening houdend met de verschillende functies van Batavialand en een realistische prognose van de eigen inkomsten, inkomsten van derden en entreegelden uit bezoekersaantallen.

Om een breed draagvlak en brede expertise te behouden, worden bij het plan diverse partijen betrokken. Het plan van aanpak zal onder trekkerschap van de provincie en in gezamenlijkheid met het Ministerie van OCW, de RCE en de gemeente Lelystad worden opgesteld.

Bij de andere stakeholders valt te denken aan:

- Overheden, zoals die in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) en de gemeente Kampen (i.v.m. de IJsselkogge)
- Museale veld: bv. Scheepvaartmuseum, Maritiem Museum etc.
- partners Bataviakwartier: Bataviastad, horeca

Voor wat betreft organisatie en planning van het proces doen GS het volgende voorstel:

Organisatie

De provincie is opdrachtgever van de kwartiermaker.

Er wordt een stuurgroep ingericht met een bestuurlijke afvaardiging van in ieder geval de provincie, het ministerie van OCW, de RCE en de gemeente Lelystad.

Er wordt een ambtelijke begeleidingscommissie ingesteld met vertegenwoordigers van de provincie, de RCE, het ministerie van OCW en de gemeente Lelystad.

De kwartiermaker zal de opdracht vervullen in regelmatige afstemming met de directie van Batavialand.

Planning:

Juni 2021	Besluitvorming PS
Juli 2021	Opdrachtverstrekking kwartiermaker
September 2021	eerste contouren plan van aanpak gereed, ophalen beelden Provinciale Staten
Oktober 2021	Oplevering plan van aanpak kwartiermaker
december 2021	Besluitvorming PS en OCW over vervolg

Financiën

De provincie vindt het belangrijk om te investeren in een toekomstbestendig Batavialand, waarbij de publieksfunctie centraal staat. Bij de Najaarsnota in 2020 is in de stelpost Nieuw Beleid € 300.000,- per 2021 geormerkt om Erfgoedcentrum Batavialand te versterken. Binnen de Brede bestemmingsreserve is een oormerk opgenomen van € 2.000.000,-. Deze incidentele investering is bedoeld om te investeren in de publieksfunctie van Batavialand, in verband met het coronaproof maken en flankerend aan de investering van het ministerie van OCW. De structurele investering is naar het oordeel van de toezichthouder in alle gevallen noodzakelijk. Voorgesteld wordt de structurele middelen voor het jaar 2021 te besteden aan het opstellen van het plan van aanpak en bij de vaststelling van dat plan van aanpak te beslissen over hoe de toekomstige middelen worden aangewend. De wijze waarop die structurele middelen tot besteding komen is afhankelijk van de keuzes van uw Staten in de doorontwikkeling van Batavialand.

Door de voorgenomen investering van de provincie wil ook het ministerie van OCW aanzienlijk investeren, zowel structureel als incidenteel. De minister van OCW is voornemens een bedrag van eenmalig € 5.040.000,- en jaarlijks € 400.000,- te investeren in voorzieningen die noodzakelijk zijn voor de aanwijzing van Erfgoedcentrum Batavialand als Nationaal Scheepsarcheologisch Depot en het beheer van de maritiem-archeologische rijkscollectie. Met deze investeringen kan een belangrijke stap worden gezet in de verbetering van de depotfunctie. De rijksaanwijzing biedt grote kansen voor Batavialand én de provincie om zich nationaal en internationaal te onderscheiden, met een prominente plek voor het Nationaal Scheepsarcheologisch Depot.

7. Beoogd effect

Het versterken van de positie van Batavialand

Het besluit van de minister van OCW om Batavialand aan te wijzen als plek voor het Nationaal Scheepsarcheologisch Depot levert een unieke situatie op voor Flevoland, want met de verdere professionalisering van dit NSD kan Batavialand zich meten met de wereldtop op het gebied van maritieme archeologie. Er zijn slechts enkele van dergelijke topinstituten op de wereld en dit zorgt voor regionaal, nationaal én internationaal aanzien. Dit brengt wetenschappelijk onderzoek en hoger onderwijs naar Flevoland in de vorm van een kennisinstituut. Bovendien wordt de publieksfunctie versterkt en zal Batavialand bezoekers kunnen aantrekken van ver buiten de landsgrenzen. Het Verhaal van Flevoland kan zo nog beter verteld worden.

Met de komst van het NSD in deze vorm valt Batavialand onder de Erfgoedwet, waarmee het wordt gelijkgesteld met andere rijksmusea en onderdeel wordt van het netwerk van rijksmusea. Tevens betekent dit een structurele versterking van de financiële basis onder Batavialand van € 400.000,- per jaar, gedekt door het ministerie van OCW. De opname in de Erfgoedwet geeft de investering een structureel karakter.

8. Argumenten

1.1 De situatie bij Batavialand, met de coronacrisis en de komst van het NSD, maakt duidelijkheid over de inzet van de provincie noodzakelijk.

1.2 Deze aanwijzing biedt een fantastische kans om Batavialand te profileren als internationaal toonaangevende instelling op het gebied van maritiem erfgoed.

Door de aanwijzing als Nationaal Scheepsarcheologisch Depot beschikt de provincie over een instelling die uniek is in Nederland. Batavialand wordt door de aanwijzing een van de belangrijkste depots die het Rijk onder zijn hoede heeft. Door de combinatie met de publieksfunctie kan er een internationaal toonaangevend instituut worden ontwikkeld. Door de aanwijzing door het ministerie van OCW treedt Batavialand toe tot de rijksmusea. Dit heeft twee grote voordelen: het maakt meerjarige rijkssubsidie mogelijk en het vergroot bekendheid en aanzien van Batavialand in Nederland en daarbuiten.

2.1 Om de middelen zo effectief mogelijk in te zetten is een concreet plan van aanpak onontbeerlijk

Bij de doorontwikkeling van Batavialand als Nationaal Scheepsarcheologisch Depot spelen diverse zaken een rol. Zo zal er een plan moeten komen omtrent het vastgoed, in relatie tot de ontwikkelingen die het Bataviakwartier momenteel doorloopt. Daarnaast is het van belang een gedegen inhoudelijk plan op te stellen voor de publieksfunctie en de wijze waarop deze zich verhoudt tot de depotfunctie. De opgave die voorligt is complex. Het voorstel is de gereserveerde middelen voor een duurzame ontwikkeling van Batavialand voor 2021 aan te wenden om de opgave verder uit te werken tot een gedegen plan van aanpak. Het aantrekken van een extern deskundige is daarvoor van belang, een persoon die boven de partijen staat en de verschillende deelopgaven op een juiste wijze weet te verbinden. Uw Staten worden uitgenodigd om de randvoorwaarden voor het plan van aanpak te bespreken.

3.1 Scherpe randvoorwaarden zijn nodig om tot een goed plan van aanpak te komen

De toewijzing van het Nationaal Scheepsarcheologisch Depot aan Batavialand biedt enerzijds een geweldige kans om een internationaal toonaangevend erfgoedinstituut te ontwikkelen in Flevoland. Tegelijkertijd is dit tevens een goed moment om stil te staan bij de vraag voor wat voor erfgoedinstituut we een duurzame toekomst zien. Voor het versterken van de publieksfunctie van Batavialand zijn niet alleen investeringen nodig, maar ook keuzes. Waarin gaan we investeren, waarop kunnen we bezuinigen en hoe komen we tot de meest gewenste situatie? Dit is het moment om wensen en bedenkingen kenbaar te maken en daarmee de kwartiermaker sturing te geven.

3.2 Aanpak en duurzame ontwikkeling van Batavialand vragen om structureel extra budget

De provincie vindt het belangrijk om te investeren in een toekomstbestendig Batavialand van wereldklasse, waarbij de publieksfunctie centraal staat. Voor de aanpak Ontwikkeling Batavialand zijn de volgende onderdelen noodzakelijk:

- Aanstellen van een kwartiermaker
- Onderzoeken
- Maken plan van aanpak en overige proceskosten

In totaal geraamde kosten € 300.000,-

Het gevraagde bedrag is noodzakelijk om de aanwijzing van Batavialand als Nationaal Scheepsarcheologisch Depot mogelijk te maken, en daarmee de transitie van Batavialand naar toonaangevend internationaal maritiem erfgoedinstituut. In de Najaarsnota is bij de stelpost Nieuw Beleid een oormerk opgenomen voor een bedrag van € 300.000,-. Daarmee wordt de bedrijfsvoering structureel versterkt. In het plan van aanpak zullen deze kosten verder worden uitgewerkt.

5.1 Het bij de Najaarsnota aangebrachte oormerk wordt beschikbaar gesteld na besluitvorming in PS

In de Najaarsnota is besloten om voor de versterking van de bedrijfsvoering van Batavialand een oormerk aan te brengen in de stelpost nieuw beleid van € 300.000,- structureel vanaf 2021 en deze middelen beschikbaar te stellen na dialoog met PS. Middels dit voorstel wordt hier invulling aan gegeven.

6.1 Het beschikbaar stellen van de middelen heeft een begrotingswijziging tot gevolg.

Het voorstel om € 300.000,- structureel beschikbaar te stellen vanuit de stelpost Nieuw Beleid is verwerkt in de begrotingswijziging 2021 (#2761345). Op grond van het budgetrecht ligt de bevoegdheid tot het vaststellen van begrotingswijzigingen bij Provinciale Staten.

9. Kanttekeningen

Indien we als provincie niet extra investeren in Batavialand, dan bestaat de kans dat het ministerie van OCW de investeringen in deze vorm terugtrekt. Batavialand zal dan mogelijk afgeschaald moeten worden om terug te keren tot de wettelijke kerntaken. Daarvoor zal de provincie wel nog steeds

moeten blijven betalen, maar de publieksfunctie wordt aanzienlijk minder. Dat zou betekenen dat de culturele infrastructuur van Flevoland grondig wordt ingeperkt, waardoor het culturele aanbod voor de Flevolander wordt verkleind en men verder moet reizen om in aanraking te komen met cultuur. Bovendien zullen schoolkinderen aanzienlijk minder in aanraking komen met de geschiedenis en het erfgoed van Flevoland.

De culturele infrastructuur in Flevoland is pril, dat wat er is moeten we zoveel mogelijk zien te behouden en waar nodig versterken. Als dat niet lukt, verslechteren we het imago van Flevoland en de leefomgeving van Lelystad. Dat is ongunstig voor bewoners, voor publiek, voor toerisme en voor werkgelegenheid. Bovendien verslechtert het vestigingsklimaat voor bedrijven, voor hoger onderwijs en voor inwoners.

10. Bijlagen

Naam stuk:	eDocs nummer:	Bijgevoegd of periode ter inzage
9e begrotingswijziging 2021	2761345	ja
Mededeling Informatie ter voorbereiding van de beeldvormende ronde over Bata- vialand op 7 april 2021	2752957	ja
Aanwijzing Nationaal Scheepsarcheologisch Depot	2760285	ja